

Barbara Erber, Janina Skotnicka

Dział Etnografii

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 17, 331-334

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przez Wydawnictwo Uniwersalne — Boston, Paryż, Londyn, Berlin, oraz mapę pocztową guberni Królestwa Polskiego wydaną nakładem F. Kasprzykiewicza w Warszawie w roku 1918.

Jan Główka

DZIAŁ ETNOGRAFII

1987—1988

W 1987 r. zbiory Działu Etnografii powiększyły się o 45 pozycji (MNKi/E/5234—5278) zakupionych z budżetu Muzeum Narodowego w Kielcach: ceramika (26), w tym rzeźba w glinie (16), rzeźba w drewnie (3). W 1988 r. pozyskano 30 obrazów (MNKi/E/5279—5308), w tym 24 obiekty z zakupu i 6 obiektów z daru.

Kolekcję rzeźby w drewnie wzbogaciły w 1987 r. prace Konstantego Nowka *Złożenie do grobu* (MNKi/E/5254), Tadeusza Żaka *Wesele* (MNKi/E/5278) oraz Bogdana Gębskiego *Ślub* (MNKi/E/5271). K. Nowek, ur. w 1908 r., stolarz ze wsi Świerczów, gmina Stąporków, zaczął rzeźbić po przejściu na emeryturę, od około 1960 r. Najwięcej uwagi poświęca tematyce biblijnej. Tworzy wielofigurowe sceny, między innymi cykle Drogi Krzyżowej, umieszczając na wspólnej podstawie — podłodze zbitej z desek — osobno wykonane postacie. Są one zmontowane z członów, mają kędzierzawe włosy i zarost z przyklejonych do powierzchni drewna drobnych wiórów. Stopy figur oplata rzemiennymi paseczkami i podbija grubą drewnianą podeszwą. Przedstawienia opracowuje ze specyficzną dbałością o szczegóły, a następnie pokrywa farbą olejną. Prezentują one cechy bliskie widzeniu naiwnemu. Snycerz manifestuje pogląd, iż w rzeźbieniu nie ma sobie równych w całej Kielecczyźnie.

T. Żak realizuje temat wesela w rozlicznych wariantach zarówno w rzeźbie, jak i w malarstwie. Zakupiony relief *Wesele* wykonany jest w drewnie osikowym, polichromowany plakatówkami. Kompozycja ma układ dwustrefowy: dołem para młodych ze skrzypkiem i harmonistą, wyżej drużyna i drużbowie. Kolorystyka dość żywa wzbogacona złotymi obwódkami wokół chustek, kołnierzy i kapeluszy weselników. Całość, traktowana ze swobodą, ma spore walory dekoracyjne. Natomiast relief B. Gębskiego, również o rozwiązaniu strefowym, cechuje wyraźna nieporadność tak od strony technicznej, jak w wyrazie plastycznym, świadcząc o słabym jeszcze opanowaniu warsztatu.

W 1988 r. dokumentowano twórczość malarską Marianny Wiśnios (24 obrazy) i Józefa Firmantego (6 obrazów). Spośród prac M. Wiśnios, wykonywanych na papierze bądź kartonie, sześć pochodzi z przełomu lat 50. i 60., wczesnej fazy jej działalności. Obrazy te, przekazane w darze, malowane barwnikami do tkanin, akwarelami i kredkami, dają wyobrażenie o okresie, w którym tworzyła wyłącznie dla siebie, spontanicznie — pod wpływem wewnętrznych przeżyć. Powstał wówczas cykl inspirowany modlitwą różańcową oraz Drogą Krzyżową. Pozostałe malowidła pochodzą z lat 1975 i 1988. Stanowią one przykład tendencji bliższej ilustrowaniu — efekt eksponowania rysunku przez malarkę. Udokumentowano też obrazy malowane w technice olejnej, rzadziej przez nią uprawianej: *Chrystus w Ogrodzie Oliwnym* (MNKi/E/5288) i *Legenda Gór Świętokrzyskich* (MNKi/E/5289). Ten ostatni temat, wielokrotnie powtarzany, jest swoistym połączeniem treści dwu legend: o św. Eustachym i o Emeryku. Część obrazów pokazano w Muzeum Narodowym w Kielcach na wystawie monograficznej (B. Erber *Malarstwo Marianny Wiśnios*. Kielce 1988,

Ryc. 53. Marianna Wiśnios *Legenda Gór Świętokrzyskich*, 1988, ol. pł., nr inw. MNKi/E/5289

katalog wystawy), w wyniku której artystkę uhonorowano nagrodą artystyczną „Przełmian”, kieleckiego miesięcznika społeczno-kulturalnego.

Obrazy J. Firmantego pochodzą z lat 1983—1987, a więc z okresu późniejszego w porównaniu z zakupionymi wcześniej (B. Erber *Nabytki 1985—1986*. „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” Kraków 1992 t. 16, s. 371). Są one związane tematycznie z egzystencją wsi, codzienną pracą, np. *Tak nam się żyło przed wojną* (MNKi/E/5308), ważnymi faktami z życia społeczności wiejskiej oraz towarzyszącymi im formami obrzędowymi i zwyczajowymi, np. *Tak witano orszak po ślubie przed wojną na wsi* (MNKi/E/5285), *Wesele i ocepiny* (MNKi/E/5306), *Nasze babcie przy kądzieli całą zimę przesiedziały, pierze darły, gawędziły i piosenki se śpiewały — muzykanty przygrywały* (MNKi/E/5307), *Majówka. Stara Korytnica — 1939* (MNKi/E/5286). Inny obraz — *Procesja na Boże Ciało — Kotuszów* (MNKi/E/5287), przedstawia grupę mieszkańców wsi, na tle pejzażu wiejskiego z kościołem, zdążających w procesjonalnym pochodzie z chorągwiami w stronę umajonego ołtarza w przydrożnej kapliczce. Malarz zrelacjonował wydarzenie z lat swej młodości, w którym sam uczestniczył. Obydwa ostatnie obrazy uzyskały II nagrodę w 1987 r. na I Zimowym Salonie Malarstwa Intuicyjnego w Puławach.

J. Firmanty jest autorem spiswanej prostymi rymami długiej, ponad ośmiuset-zwrotkowej kroniki pt. *Od młodości do starości — droga życia* oraz innych wierszowanych utworów. Tak malarstwo, jak i rymowana twórczość wyrastają z jego wyjątkowo mocnego poczucia więzi z miejscem urodzenia, z wrażliwości na bogactwo i urok natury, z doświadczeń chłopskiego bytowania oraz z ciężkich doświadczeń czasu ostatniej wojny. Tytuły obrazów są ważnym elementem dopowiadającym i akcentującym zawarte w nich treści. Zdarza się, że ich brzmienie jest powtórzeniem wersów z „drogi życia”. Śledząc fabułę opowieści oraz tematykę malowideł, spostrzegamy natychmiast, jak dalece przenikają się i układają w jednorodną całość. Naiwność widzenia przeplatająca

się z realistyczną obserwacją, uporządkowaną w bardzo własny sposób, wykreowuje tylko jemu właściwą, szczególną poetykę działającą na wyobraźnię i trafiającą do uczuć. Jest to twórczość szczerą, swojską, zakorzenioną w ludowym podglebiu, ściśle zespolona z ludowym sposobem myślenia oraz jego hierarchią wartości (por. B. Erber *Malarstwo Józefa Firmantego*. Kielce 1988, informator wystawy).

Barbara Erber

Zbiory garncarstwa i rzeźby w glinie powiększyły się w latach 1987 i 1988 o zespół kilkunastu obiektów z kolekcji zm. w 1961 r. Jana Aleksandra Zarembę, kolekcjonera i wieloletniego kierownika artyst. Spółdzielni „Chałupnik” w Iłży. Wszystkie zakupione prace są plonem konkursów organizowanych przez tę spółdzielnię w latach 1950—1960.

Są to głównie wyroby garncarskie o zróżnicowanej formie z pracowni T a d e u s z a B a b l a z Ostrowca Św. (misy, garnki, dzbanek, waza) oraz kilka naczyń o nie ustalonym autorstwie, ale związanych niewątpliwie z ośrodkami garncarskimi Kielecczynny (barńka, dzbanki, garnuszki). Wśród naczyń wyróżniają się swą dekoracyjnością

Ryc. 54. Feliksa Armańska *Frasobliwy*, 1987, rzeźba w glinie, nr inw. MNKi/E/5276

biskwitowe misy Tadeusza Bąbla ozdobione ornamentem pasowym, malowanym, wykonane z dużym smakiem artystycznym.

Ciekawym nabytkiem są rogi myśliwskie autorstwa Szczepana Nadgródki z Jedlanki Starej k. Iłży, ośrodka wygasłego po II wojnie światowej, wyrabiającego obok naczyń użytkowych inne formy ceramiczne.

Rzeźbę w glinie z tej kolekcji reprezentują m.in. plastycznie uformowane koguty Stanisława Pastuszkiewicza, „druciarz” Tadeusza Bąbla i „grajek” Jana Purskiego, znanego głównie jako autora oryginalnie zdobionych naczyń.

Zespół kilku rzeźb, zakupionych do zbiorów w 1987 roku, dokumentuje nowy etap w twórczości Feliksi Armąńskiej z Chałupek k. Kielc, wyrabiającej dotychczas takie formy ceramiczne, jak: kropielniczki, zabawki itp. Tematy sakralne, popularne w sztuce ludowej, jak: Frasnobliwy, Chrystus przy słupie, Św. Weronika i Płaczące niewiasty, zostały przedstawione przez autorkę w sposób indywidualny. Zarówno pojedyncze figurki, jak i wielopostaciowe kompozycje, wykonane niezbyt jeszcze wprawną ręką, pełne są liryzmu i swoistego uroku.

Janina Skotnicka